

УДК 7:165.74]"2022/2023"]:355.48(477-651.2:470-651.1)"2014/..."(045)
DOI: 10.31318/2414-052X.4(61).2023.301186

НАТАЛІЯ БОРОДИНА

ORCID iD: 0000-0001-7502-518X

кандидат філософських наук,

докторант кафедри теорії та історії культури

Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського

(Київ, Україна)

borodina.nataliya.v@gmail.com

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ АНАЛІЗ АРТ-АКТИВІЗМУ

Виокремлено три основні методології арт-активізму (артивізму): *groupism*, *field-crossing* та подієвий підхід. Визначено широке коло можливостей артивізму: привернення уваги до актуальних соціокультурних проблем, «залучення» більш широкої аудиторії, заохочення допомоги постраждалим в результаті військових конфліктів. З'ясовано, що в контексті сучасних реалій повномасштабного вторгнення Росії в Україну артивізм дає можливість показати відмінності української та російської культури (російська пропаганда стверджує, що вони тотожні). Доведено, що акції артивізму дозволяють визначити особливості культурної ідентичності, відкрити для Заходу систему цінностей України та продемонструвати за допомогою мистецтва культурно-ментальні особливості України, на які спираються цінності. Виокремлено чотири категорії мистецьких акцій, які активно використовуються в артивізмі 2022–3023 років, присвяченому повномасштабному вторгненню Росії в Україну: помірний артивізм — нейтральна підтримка (підсвічування будівель в кольори українського прапору, благодійні концерти тощо), радикальний артивізм — шокуючі втручання (перформанси, які імітують поранення та смерть), псевдопідтримка (в цих акціях українців закликають зупинити боротьбу та «помиритися») та акції «зради», які були сприйняті як псевдопідтримка і викликали обурення. З'ясовано за допомогою OSINT-аналізу, що мистецькі акції радикального та помірного артивізму існують в балансі — радикальний арт-активізм більш довго пам'ятають, а помірний артивізм викликає більше підтримки. Визначено, що на глядачів найбільший вплив та підтримку мають акції псевдопідтримки через пропозицію дуже легкого рішення — «не втручатись у проблему». Доведено доцільність упровадження перевірки реакції на проекти арт-активізму на фокус-групі задля мінімізації у подальшому кейсів «зради».

Ключові слова: арт-активізм, артивізм, перформанс, інсталяція, мурал, мистецтво.

Постановка проблеми... Мистецтво дедалі частіше стає частиною соціально-політичної боротьби, транслюючи яскраві меседжі з агітаційно-культурним впливом, який може стати не менш небезпечною зброєю, ніж ракети і танки. В англomовному науковому середовищі був створений термін «*artivism*», який об'єднує мистецькі проекти, створені для привернення уваги до соціально-політичних проблем. Дослідженню українського арт-активізму під час

повномасштабного вторгнення Росії в Україну, на нашу думку, присвячено недостатню кількість наукових розвідок, тож ця проблематика вимагає подальшого опрацювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій... На думку Т. Sanz та В. Rodriguez-Labajos, «Мистецький активізм (артивізм) сприяє організаційним стратегіям руху. Артивізм розширює демографію рухів і сприяє інклюзивності. Освіта, соціальна згуртованість і вираження ідей є основними ефектами артивізму» (2021, сс. 51-52).

У контексті вивчення артивізму можна виокремити декілька методологій:

- «*groupism*» («групізм»), який вивчає творчість груп та сфери їхнього соціального впливу (*Brubaker, 2004*);

- «*field-crossing*», в якому митець і дослідник створюють мистецьку подію артивізму разом (*Salzbrunn, 2021*);

- подієвий підхід, який вивчає вплив окремих мистецьких подій на соціополітичну сферу (*Salzbrunn, 2015*).

У межах даного дослідження використовуватиметься останній — подієвий підхід. Зовсім нещодавно український арт-активізм став актуальною темою, тож наукова розробка цієї проблеми на теренах України тільки-но отримала свій початок. Серед українських авторів потенціал впливу мистецтва розглядали в багатьох аспектах, зокрема, було з'ясовано, що не тільки традиційно «агітаційні мистецтва», такі як література та живопис, але й текстиль може брати участь в артивізмі і ставати зброєю. В роботі З. Шульга «Художній текстиль як зброя» зазначено: «Художні тканини, і народні, і професійні, не лише ідентифікують націю, часто віддзеркалюють ці змагання, але й у різні періоди цієї боротьби перетворюються на активний фактор, а часто й на зброю — потужну, дієву» (2022, с. 51). Варто наголосити на існуючих дослідженнях А. Кройтора (2019), А. Онищенка (2019), Л. Стеценка (2012) та А. Тормахової (2022), які розглядають можливість використовувати мистецтво як політичну зброю. Так, Л. Стеценко зазначає: «Мистецтво звертається не тільки до базових для

конкретної культури категорій та канонів, а здатне продукувати власні духовні змісти, естетичні цінності, що можуть переорієнтувати суспільну свідомість і привести до зміни картини світу» (2012, с. 38). Вищезначені наукові роботи написані до початку повномасштабного вторгнення і наразі потребують актуалізації, оскільки зараз досить гостро постає питання не лише політичного потенціалу мистецтва, а й його використання як зброї, яка б допомогла Україні отримати допомогу та протидіяти ворожим культурним впливам Росії.

Серед досліджень, які вийшли після повномасштабного вторгнення, зазначено, що мистецькі акції «формують в свідомості зарубіжного глядача сприйняття українців, як вільної нації» (Рибалко, Мисник, 2023, с. 202) та допомагають формувати самоідентифікацію в культурному полі: «Митці — це люди, які через свої роботи акумулюють сенси про те, ким ми є, ким ми були та ким будемо в майбутньому. Зараз весь наш культурний фронт відвойовує право пролунати по-новому в міжнародному контексті. А саме — заявити про себе не лише як про країну, яка веде війну з росією, а й через культурні та мистецькі події показати, за що ми боремось» (Дятел, 2022, URL).

Мета дослідження полягає в аналізі соціально-політичної ролі арт-активізму в умовах повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Для досягнення поставленої мети необхідно було вирішити такі **завдання**:

- 1) визначити основні категорії кейсів арт-активізму;
- 2) з'ясувати рівень підтримки кожної категорії кейсів арт-активізму та особливості її сприйняття;
- 3) проаналізувати можливості та перспективи використання кожної категорії кейсів арт-активізму.

Виклад основного матеріалу дослідження... В цьому дослідженні буде розглянуто кейси мистецьких акцій, присвячені нападу Росії на Україну, а також проведено класифікацію означених кейсів за засобами вираження та впливу на соціополітичне оточення. Реакція на кейси і їх впливовість на суспільство визначались за допомогою аналізу публікацій в ЗМІ (метод *OSINT*) та інтерв'ю з

українськими біженцями в Румунії (146 респондентів), Італії (15 респондентів), Ісландії (39 респондентів), а також інтерв'ю з волонтерами цих країн та працівниками університету *Université libre de Bruxelles* (Бельгія), університету *Bicocca* (Італія) та університету *Vifrost* (Ісландія).

Кейси нейтральної підтримки

Традиційно найбільш поширеною реакцією на соціальні проблеми є «помірний активізм», який обережно та стримано нагадує глядачам про наявність проблеми. В контексті збройного нападу Росії такими акціями нейтральної підтримки — помірною активізму — стали концерти, присвячені фінансовій допомозі (зборам) задля підтримки жертв, благодійні виставки та підсвічування відомих будівель в кольори українського прапора. Жовто-блакитними були найвища будівля світу — Бурдж Халіфа в ОАЕ, Сіднейський оперний театр, Ейфелева вежа, штаб-квартира Європейської комісії у Брюсселі, численні впізнаванні будівлі у Великій Британії та США. У багатьох країнах і зараз проходять акції, перформанси, гепенінги та інші форми мистецтва дії.

Аналіз відгуків у пресі та інтерв'ю показав, що рівень підтримки населення складає 5 балів із 5 максимально можливих балів. Результати опитування, проведеного серед українських біженців в Європі, показали, що 70% респондентів в якості підтримки найбільше хотіли б побачити безкоштовні майстер-класи для дітей. Рівень впливу означеного кейсу становив 3 бали із 5 максимально можливих балів, тому що про такий вид кейсів дуже швидко забувають оточуючі, а інфопривід тримається в інфополі впродовж декількох днів.

Кейси жорстокого втручання

Під жорстоким втручанням маються на увазі мистецькі акції, які можна класифікувати як «радикальний артivism», що не тільки демонструє підтримку, але й показує біль та травму України і дає можливість на деякий час відчутти страждання українців. Перформанси жорстокого втручання, як правило, відбуваються у людних місцях і шокують глядачів, особливо неспідготовлених.

Про одну з таких акцій повідомляє видання *«The Village»*: «Українці Каліфорнії об'єдналися, щоб вшанувати пам'ять загиблих дітей. Вони зробили інсталяцію та перформанс, розмістивши 128 пар дитячого взуття на одній із центральних вулиць міста, Сантана Роу, щоб нагадати світу, що війна досі триває та продовжують гинути діти й дорослі» (Морозов, 2023, URL).

Рис. 1. Інсталяція, присвячена загиблим дітям (Горлач, 2022).

Перформанси є більш популярними акціями жорстокого втручання, порівняно із інсталяціями, оскільки передбачають дію і, відповідно, сприймаються більш динамічно: «У день візиту президента США Джо Байдена до Польщі у Варшаві відбулася акція «Досить обіцяти, почни діяти!». Біля будівлі Палацу Культури та Науки зібралося кілька тисяч українців, а також тих, хто підтримує нашу країну. Під час акції відбувся символічний перформанс: учасники лягли на землю та накрилися куртками та пакетами. Саме так зараз виглядають українські міста, де тіла вбитих людей лежать на вулиці, яких не можуть поховати» (Мистецтво проти війни, 2022, URL).

На межі «нейтрального і шокуючого» стає проєкт «Захоплений дім», в якому західному глядачу делікатно і нетравмуюче намагаються показати, як це — жити поруч з окупантами та загарбниками. «Нехай цей проєкт стане не потоком «поганих новин з України», а вашою особистою розмовою, розмовою на вашій кухні досхочу, з кожним українцем, чиє життя знаходиться під загрозою в нашому спільному «захопленому домі», — йдеться у повідомленні про виставку від куратора Кейт Тейлор. «Мета виставки — не лише проінформувати глядача, а й занурити його в ту атмосферу, в якій сьогодні перебувають

українці. Тільки так можна відчувати, що відбувається насправді і чому цю війну потрібно негайно припинити» (Карпюк, 2022, URL).

Аналіз відгуків у ЗМІ та проведені бесіди з європейськими глядачами показали, що «занурення» дійсно викликає почуття, що військові дії потребують негайного припинення, але глядачі зазвичай відчувають, що не можуть вплинути на війну особисто, тому для них більш простим виходом є подальше невідвідування мистецьких проєктів жорстокого втручання. Через півтори роки з початку повномасштабного вторгнення тільки найбільш віддані люди в Європі досі згодні переживати акції жорстокого втручання — більшість згодна приймати нагадування про війну в форматі нейтральних акцій. Таким чином, рівень підтримки населення складає 3 бали із 5 максимально можливих балів, а рівень впливу — 4 бали з 5 максимально можливих балів, оскільки кейси жорстокого втручання значно довше тримаються в інфополі, порівняно із кейсами нейтральної підтримки.

Кейси псевдопідтримки

Серед численних кейсів, які з першого погляду виглядають як підтримка, але насправді трансюють ворожі для України погляди, типовим прикладом є Лайка (*Layka*), стріт-художниця, яка назвала себе на честь російської собаки-космонавта. Доцільно згадати, що собака Лайка була безглуздо відправлена у космос на загибель — з самого початку проєкту росіяни не планували повертати собаку, а відправили її для того, щоб вона згоріла в космосі заживо. Ця художниця вважає себе «нападником» та пропагує соціальне залучення мистецтва, отож вибір псевдоніму чітко демонструє її проросійські симпатії. Нещодавно нею створено полотно начебто проти нападу Росії, яке широко тиражується в мас-медіа серед інших відомих стріт-артів у підтримку України (*Origlia*, 2022).

Рис. 2. Мурал Лайки (*Origlia, 2022*)

В інтерв'ю журналу «*Vogue*» Лайка розповіла: «Український конфлікт висвітлює деякі важливі аспекти щодо мігрантів і біженців: Європейський Союз є ідеальною машиною для прийому. Для ЄС є біженці сорту А та сорту В. Прикро. Якщо ви поїдете в Медіку, на кордоні між Польщею та Україною, ви знайдете 5-зіркову систему прийому. За кілька кілометрів, на кордоні з Білоруссю, з мігрантами поводяться в нелюдських умовах: вони живуть на смузї землі, обмеженій стіною з колючим дротом, піддаються насильству та тортурам. Вам це здається правильним?» (*Origlia, 2022, URL*).

Подібні інтерв'ю з художниками дозволяють визначити, які саме кейси ними запропоновані: кейси підтримки чи кейси псевдопідтримки. Інтерв'ю з Лайкою насичене маніпулятивними та хибними твердженнями: «П'ятізіркова система прийому в Медікі», про яку говорить художниця — це можливість попросити безкоштовну каву або чай, у випадку, якщо біженець із дитиною — то ще й теплий суп. Ніяких інших пільг українські біженці не мають, оскільки Польща дуже швидко відмінила пільги на проїзд та безкоштовне житло. Мігранти з Білорусі, про яких згадує художниця, намагаються виїхати не від військового конфлікту, адже вони не зазнавали жодної небезпеки, а просто бажають заробити більше грошей.

Доцільним також є розгляд меседжу «ви повинні помиритися», закладеного художницею на полотні (на роботі Лайки дівчина-Росія та дівчинка-Україна обіймаються після сварки). На Заході означена робота зчитується приблизно так: Україно та Росія, не створюйте нам проблеми, не сваріться вже.

«Сварка» насправді є нападом, в якому Росія бажає знищити все, що пов'язано з Україною. Риторика російських чатів та спільнот в соціальних мережах показує, що деякий час росіяни гралися з ідеєю «ми зробимо українців щасливими в тому варіанті, як ми вважаємо для них краще». Гру з лозунгами «ми йдемо не з війною, а з “денацифікацією”» можна порівняти з численними випадками, коли гвалтівник впевнений, що робить жертву щасливою, адже приділяє їй увагу, вона напевно так цього хотіла. Зараз росіяни інтенсивно бажають, щоб українці померли найлютішою смертю через те, що опиралися збройному напад.

Тому чи мусять українці обійматися з росіянами — питання риторичне. Робота Лайки транслює проросійське розуміння ситуації і доводить, що мистецтво може виступати зброєю. Але в цьому випадку — не українською, сокільки її робота — це приклад російської пропаганди, досить вдало замаскованої під виглядом підтримки України.

Аналіз відгуків в пресі та інтерв'ю з глядачами цієї та подібних акцій показують, що рівень підтримки населення акцій «псевдопідтримки» в Європі дуже високий, тому що це дуже спрощує проблему і дозволяє глядачам дистанціюватися від неї. Необхідно пояснювати європейцям, що це не є підтримка України, і не можна включати такі проекти в реєстри «проектів підтримки». Такі акції швидко забуваються, оскільки їх головна мета якраз у цьому і полягає: напад Росії на Україну розглядається як сварка друзів, які от-от швидко помиряться, тільки не втручайтесь (*Vandana, 2022*).

Для кейсів псевдопідтримки характерним є дуже низький рівень підтримки проектів українцями, але високий рівень впливу проектів на проросійсько налаштованих іноземців.

Кейси «зради»

Це проекти артivismу, які розколюють суспільство та відволікають увагу від існуючих проблем. Я. Назар зазначає: «Реакція українців на мистецькі проекти, присвячені війні та бійцям, досить неоднозначна, тому багата на “зради”» (2016, URL). Кейси «зради» можна порівнювати з «*friendly fire*», коли

мистецькі проекти скоріше спрацьовують як антиреклама. Яскравим прикладом може слугувати пісня українського продюсера та автора пісень Потапа «Волонтер», яка була написана у лютому 2023 року. Майже одразу користувачі мережі почали писати, що трек недоречний і обурливий. Коментатори особливо гостро відреагували на такі слова: «Ой, мамо, не питай, з ким була і де ночі провела, я була з хлопцями-бійцями, я волонтерила». На думку багатьох слухачів, ці рядки не висловлюють підтримку волонтерам, а навпаки — ставлять під сумнів саму суть волонтерства, прирівнюючи волонтерок до жінок для розваги.

Сам Потап пояснив свої наміри так: «Якщо комусь не сподобалися саме ці рядки, пояснюю: я намагався зробити такий легкий жарт. Мама думала, що її дочка десь там гуляє, але виявляється, що це не так, що вона волонтерила, вона допомагала. Це особисто моя авторська думка, і мною суть туди була закладена саме така. Але це перекрутили і сприйняли інакше. Що взагалі нормально, тому що кожен може сприймати все по-своєму. Ну, нічого, буде ще багато нових інших пісень» (Габріадзе, 2023, URL).

«*Friendly fire*» демонструє рівень напруги і стресу в українському суспільстві, де пошук внутрішніх ворогів відбирає багато часу та ресурсу. Перед інтенсивною критикою варто розглянути бекграунд виконавця, чи дійсно можна запідозрити його у ворожості. Крім того, виконавцям варто старанніше перевіряти всі можливі варіанти сприйняття ідеї перед оприлюдненням задля уникнення її невірної інтерпретації.

Кейси артivismу, які були сприйняті як «зрада» не мають підтримки, їх вплив як на українців так і на представників Заходу — негативний, тому що складається враження, що українці самі не розуміють, що їм потрібно.

У процесі створення фільмів існує практика перевірки сюжету на фокус-групі, тому митцям, які створюють проекти на підтримку України, було б доречно впровадити цю практику перевірки реакції на невеликій групі людей, перш ніж випускати проекти на широкий загал.

Висновки.

1. Серед мистецьких проєктів, які позиціонують себе як такі, що присвячені вторгненню Росії в Україну, виділено чотири категорії:

перша категорія — кейси нейтральної підтримки (наприклад, підсвічування Колізея кольорами українського прапору) — помірний артivism;

друга категорія — кейси жорстокого втручання (обливання червоною фарбою, імітація смерті та інше) — радикальний артivism;

третя категорія — кейси псевдопідтримки (мурали з обіймами);

четверта категорія — кейси підтримки, які були сприйняті як псевдопідтримка (кейси «зради»).

В усіх чотирьох категоріях арт-активізму активно залучені як самі українці, так і європейці, а іноді — навіть росіяни.

2. Аналіз відгуків у пресі та інтерв'ю показує, що рівень підтримки кейсів нейтральної підтримки українським населенням був максимально високим, а рівень впливу означеного кейсу арт-активізму на іноземців становив половину з усіх можливих балів, тому що про такий вид кейсів дуже швидко забувають оточуючі, а інфопривід тримається в інформаційному полі впродовж декількох днів. Аналіз відгуків у ЗМІ та проведені бесіди з європейськими глядачами показали, що «занурення» завдяки кейсам арт-активізму жорстокого втручання дійсно викликає почуття, що військові дії потребують негайного припинення, але глядачі зазвичай відчують, що не можуть вплинути на війну особисто, тому для них більш простим виходом є подальше невідвідування мистецьких проєктів жорстокого втручання. Через півтори роки з початку повномасштабного вторгнення тільки найбільш віддані люди в Європі досі згодні переживати акції жорстокого втручання. Таким чином, рівень підтримки населенням означених кейсів арт-активізму складав половину з усіх можливих балів, а рівень впливу сягнув більше половини балів, оскільки кейси жорстокого втручання значно довше тримаються в інфополі, порівняно із кейсами нейтральної підтримки. Для кейсів псевдопідтримки характерним є дуже низький рівень підтримки проєктів

українцями, але високий рівень впливу проєктів на проросійсько налаштованих іноземців. Кейси арт-активізму, які були сприйняті як «зрада» не мають підтримки, їх вплив як на українців так і на представників Заходу — негативний, тому що складається враження, що українці самі не розуміють, що їм потрібно.

3. Саме зараз дослідники повинні звернути якомога більше уваги на кейси арт-активізму псевдопідтримки. Радикальний та помірний арт-активізм існують в балансі: радикальний арт-активізм впродовж довгого проміжку часу пам'ятають, тоді як помірний — викликає більше підтримки. А от акції псевдопідтримки мають підтримку лише через те, що пропонують Заходу дуже легке рішення — не втручатись в існуючу проблему, яка полягає у сварці «двох сестер», а очікування примирення між двома сторонами конфлікту. Наразі українські дослідники повинні привернути якомога більше уваги до того, що повномасштабне вторгнення Росії в Україну — це не «сварка двох сестер», а насилля і спроба знищити Україну. Мистецькі акції, які демонструють всі варіації на тему «обіймів та дружби» — це ознака того, що митець демонструє проросійську позицію. Саме росіяни під лозунгом «допомоги братнім народам» захоплювали нові території та придушували культуру сусідів. Сюди також підпадають проєкти, які несуть ідею «немає ніякої проблеми України — це війна Росії з Америкою» (стереотип, поширений серед працівників університету Вісосса, Італія). На Україну здійснено збройний напад Росією не через Америку, а через те, що Росія вже багато сотень років намагається завоювати територію України і скористається будь-якою нагодою, аби зробити це знову.

Перспективи подальших розвідок пов'язані з виходом нових мистецьких акцій проти вторгнення Росії в Україну. Арт-активізм дозволяє подолати постколоніальні стереотипи, пов'язані з тим, що «українська культура буде завжди знаходитися в тіні російської культури». Нині мистецтво виступає як зброя проти ворожої пропаганди і як інструмент становлення нової української ідентичності. Саме тому арт-активізм потребує подальшого аналізу та документування.

Список використаної літератури і джерел

1. Габріадзе, К., 2023. Потап прокоментував хейт навколо пісні "Волонтер" і пояснив значення рядка "Я була з хлопцями, бійцями, я волонтерила", [online]. Режим доступу: <<https://tsn.ua/glamur/potap-prokomentuvav-heyt-navkolo-pisni-volonter-i-poyasniv-znachennya-ryadka-ya-bula-z-hlopcyami-biycyami-ya-volonterila-2330536.html>> [дата звернення: 10.10.2023].
2. Горlach, П., 2022. Нагадати світу, що війна ще триває: мистецькі акції на підтримку України, [online]. Режим доступу: <<https://suspilne.media/222851-nagadati-svitu-so-vijna-se-trivae-mistecki-akcii-na-pidtrimku-ukraini/>> [дата звернення: 07.10.2023].
3. Дятел, О., 2022. Мої вміння — моя зброя. Чи є місце культурним заходам під час війни? [online]. Режим доступу: <<https://lifepravda.com.ua/columns/2022/05/14/248644/>> [дата звернення: 03.10.2023].
4. Карпюк, Є., 2022. Berlin will host an exhibition of artwork about the war in Ukraine, [online]. Available at: <<https://donttakefake.com/en/berlin-will-host-an-exhibition-of-artwork-about-the-war-in-ukraine/>> [accessed: 10 October 2023].
5. Кройтор, А. В., 2019. Політичний акціонізм як форма мистецького вираження політичного протесту. Актуальні проблеми філософії та соціології, 24, сс.24–33. <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i24.886>
6. Мистецтво проти війни: вуличні художники з усього світу висловлюють підтримку Україні (фотогалерея), 2022, [online]. Режим доступу: <<https://www.radiosvoboda.org/a/foto-antivoyenni-graffiti/31852746.html>> [дата звернення: 01.10.2023].
7. Морозов, О., 2023. «Мистецтво – зброя!»: хто і навіщо організовує благодійний фестиваль у Берліні на підтримку України, [online]. Режим доступу: <<https://www.village.com.ua/village/culture/culture-guide/336305-art-weapon-gid>> [дата звернення: 02.10.2023].
8. Назар, Я., 2016. Мистецтво про війну: між творчістю та агіткою, [online]. Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/society/2016/02/160222_war_art_lviv_hk> [дата звернення: 08.09.2023].
9. Онищенко, А. В., 2019. Конструюючи реальність: мистецтво як поле боротьби репрезентацій політичних ідеологій. Наукові записки НаУКМА. Філософія та релігієзнавство, 4, сс.67–72. <https://doi.org/10.18523/2617-1678.2019.4.67-72>
10. Рибалко, І. та Мисник, Л., 2023. Роль мистецтва та арт-проектів під час військової агресії. В кн.: Управління проектами післявоєнної розбудови України, XX Міжнародна конференція, Київ, 12 травня 2023. Київ: КНУБА, сс.199–203.
11. Стеценко, Л. Л., 2012. Соціологічні погляди на мистецтво в контексті сучасної естетики. Гуманітарний часопис, 3, сс.38–45.
12. Тормахова, А. М., 2022. До проблеми взаємодії мистецтва та політики в контексті сучасної культури. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Культурологія, 2, сс.64–68.
13. Шульга, З., 2017. Художній текстиль як зброя. Вісник Львівської національної академії мистецтв, 31, сс.51–70.
14. Brubaker, R., 2004. Ethnicity without groups. In: S. May, T. Modood, J. Squires, eds. Ethnicity, Nationalism, and Minority Rights. Cambridge: Cambridge University Press, pp.50–77. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511489235.004>
15. Origlia, F., 2022. Laika, la street artist in maschera paragonata a Banksy: “La mia arte? Non risparmi nessuno”, [online]. Available at: <<https://www.vogue.it/news/article/laika-street-art-documentario-festival-cinema-roma-2022>> [accessed: 11 October 2023].
16. Salzbrunn, M., 2015. Art and Activism: Creativity and Performance as Subversive Forms of Political Expression in Super-Diverse Cities. European Research Council. <https://doi.org/10.3030/681880>

17. Salzbrunn, M., 2021. Researching Artivism through the Event approach. Epistemological and Methodological Reflections about Art and Activism. *Conessioni Remote. Artivismo_Teatro_Tecnologia*, 2(II), pp.175–188.
18. Sanz, T. and Rodriguez-Labajos, B., 2021. Does artistic activism change anything? Strategic and transformative effects of arts in anti-coal struggles in Oakland, CA. *Geoforum*, 122, pp.41–54. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2021.03.010>
19. Vandana, K., 2022. Explained: How artists in Ukraine are following the tradition of depicting war through art, [online]. Available at: <<https://indianexpress.com/article/explained/ukraine-artists-depicting-war-through-art-explained-8072464/>> [accessed: 08 October 2023].

References

- Habriadze, K., 2023. Potap commented on the hate surrounding the song "Volunteer" and explained the meaning of the line "I was with boys, fighters, I volunteered", [online]. Available at: <<https://tsn.ua/glamur/potap-prokomentuvav-heynt-navkolo-pisni-volonter-i-poyasniv-znachennya-ryadka-ya-bula-z-hlopcyami-biycyami-ya-volonterila-2330536.html>> [accessed: 10 October 2023].
- Horlach, P., 2022. Remind the world that the war is still going on: art actions in support of Ukraine, [online]. Available at: <<https://suspilne.media/222851-nagadati-svitu-so-vijna-se-trivae-mistecki-akcii-na-pidtrimku-ukraini/>> [accessed: 07 October 2023].
- Diatel, O., 2022. My skills are my weapon. Is there a place for cultural events during war?? [online]. Available at: <<https://life.pravda.com.ua/columns/2022/05/14/248644/>> [accessed: 03 October 2023].
- Karpiuk, Ye., 2022. Berlin will host an exhibition of artwork about the war in Ukraine, [online]. Available at: <<https://donttakefake.com/en/berlin-will-host-an-exhibition-of-artwork-about-the-war-in-ukraine/>> [accessed: 10 October 2023].
- Kroitor, A. V., 2019. Political actionism as a form of artistic expression of political protest [Politychnyi aktsionizm yak forma mystetskoho vyrazhennia politychnoho protestu]. *Aktualni problemy filosofii ta sotsiologii*, 24, pp.24–33. <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i24.886>
- Art against war: street artists from around the world express support for Ukraine (photo gallery), 2022, [online]. Available at: <<https://www.radiosvoboda.org/a/foto-antivoyenni-graffiti/31852746.html>> [accessed: 01 October 2023].
- Morozov, O., 2023. "Art is a weapon!": who and why organizes a charity festival in Berlin in support of Ukraine, [online]. Available at: <<https://www.village.com.ua/village/culture/culture-guide/336305-art-weapon-gid>> [accessed: 02 October 2023].
- Nazar, Ya., 2016. Art about war: between creativity and propaganda, [online]. Available at: <https://www.bbc.com/ukrainian/society/2016/02/160222_war_art_lviv_hk> [accessed: 08 September 2023].
- Onyshchenko, A. V., 2019. Constructing reality: art as a field of struggle for representations of political ideologies [Konstruiuiuchy realnist: mystetstvo yak pole borotby reprezentatsii politychnykh ideologii]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Filosofii ta relihiieznavstvo*, 4, pp.67–72. <https://doi.org/10.18523/2617-1678.2019.4.67-72>
- Rybalko, I. and Mysnyk, L., 2023. Rybalko, I. ta Mysnyk, L., 2023. Rol mystetstva ta art-proiektiv pid chas viiskovoi ahresii [The role of art and art projects during military aggression]. In: Project management of post-war development of Ukraine, XX International Conference, Kyiv, May 12 2023. Kyiv: KNUBA, pp.199–203.
- Stetsenko, L. L., 2012. Sotsiologichni pohliady na mystetstvo v konteksti suchasnoi estetyky [Sociological views on art in the context of modern aesthetics]. *Humanitarnyi chasopys*, 3, pp.38–45.
- Tormakhova, A. M., 2022. Do problemy vzaiemodii mystetstva ta polityky v konteksti suchasnoi kultury [To the problem of the interaction of art and politics in the context of modern

culture]. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv. Kulturolohiia*, 2, pp.64–68.

13. Shulha, Z., 2017. Khudozhnii tekstyl yak zbroia [Artistic textiles as a weapon]. *Visnyk Lvivskoi natsionalnoi akademii mystetstv*, 31, pp.51–70.

14. Brubaker, R., 2004. Ethnicity without groups. In: S. May, T. Modood, J. Squires, eds. *Ethnicity, Nationalism, and Minority Rights*. Cambridge: Cambridge University Press, pp.50–77. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511489235.004>

15. Origlia, F., 2022. Laika, la street artist in maschera paragonata a Banksy: “La mia arte? Non risparmi nessuno”, [online]. Available at: < <https://www.vogue.it/news/article/laika-street-art-documentario-festival-cinema-roma-2022> > [accessed: 11 October 2023].

16. Salzbrunn, M., 2015. Art and Activism: Creativity and Performance as Subversive Forms of Political Expression in Super-Diverse Cities. *European Research Council*. <https://doi.org/10.3030/681880>

17. Salzbrunn, M., 2021. Researching Artivism through the Event approach. Epistemological and Methodological Reflections about Art and Activism. *Conessioni Remote. Artivismo Teatro Tecnologia*, 2(II), pp.175–188.

18. Sanz, T. and Rodriguez-Labajos, B., 2021. Does artistic activism change anything? Strategic and transformative effects of arts in anti-coal struggles in Oakland, CA. *Geoforum*, 122, pp.41–54. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2021.03.010>

19. Vandana, K., 2022. Explained: How artists in Ukraine are following the tradition of depicting war through art, [online]. Available at: <<https://indianexpress.com/article/explained/ukraine-artists-depicting-war-through-art-explained-8072464/>> [accessed: 08 October 2023].

NATALIIA BORODINA

ORCID iD: 0000-0001-7502-518X

Ph. D. in Philosophy,

Doctoral Researcher at the Department of Theory and History of Culture

at P. I. Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine

(Kyiv, Ukraine)

borodina.nataliya.v@gmail.com

SOCIOCULTURAL ANALYSIS OF ART ACTIVISM

The article is focused on the subject aimed to identify three main methodologies of art activism: groupism, field-crossing and event approach. A wide range of opportunities for activism has been determined: drawing attention to current socio-cultural problems, "attracting" a wider audience, encouraging aid to victims of military conflicts. It was found that in the context of the modern realities of the full-scale invasion of Russia into Ukraine, activism provides an opportunity to show the differences between Ukrainian and Russian culture (Russian propaganda claims that they are identical). It has been proven that activism actions allow to determine the peculiarities of cultural identity, to open the value system of Ukraine to the West and to demonstrate with the help of art the cultural and mental peculiarities of Ukraine, on which the values are based. Four categories of artistic actions, which are actively used in activism throughout 2022–2023, relating to the topical situation of the full-scale invasion of Russia into Ukraine, are singled out: moderate activism — neutral support (illumination of buildings in the colours of the Ukrainian flag, charity concerts, etc.), radical activism — shocking interventions (performances that simulate injuries and death), "pseudo-support" (in in these actions, Ukrainians are called to stop the struggle and "reconcile") and "betrayal" actions, which were perceived as pseudo-support and caused outrage. The OSINT analysis

showed that artistic actions of radical and moderate activism exist in balance — radical is remembered longer, moderate causes more support. It has been determined that the audience has the greatest influence and support for pseudo-support actions due to the offer of a very easy solution — "do not interfere with the problem". The author proved the expediency, which is implemented to check the reaction to art activism projects in a focus group in order to minimize cases of "betrayal" in the future.

Keywords: *art activism, activism, performance, installation, mural, art.*

Стаття надійшла до редакції 12.10.2023 р.